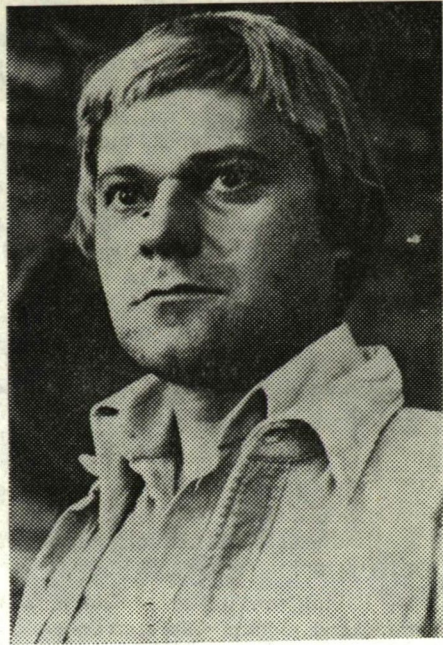

Csikós

Andrásnál

„1947-ben születtem Hódmezővásárhelyen.

Első élményeimet — mint a legtöbb ember — a természettől szereztem, s az egyszerű paraszti, tanyai környezettől, szüleimtől kaptam.

Ez a tény máig is meghatározza szemléletemet.

Csak 1974-től vagyok városlakó. Mégis sok időt töltöttem különböző városokban, beleértve a túlcivilizált európai nagyvárosokat is. Úgy látom, egyfajta menedéket tudnék nyújtani az embereknek, ahol magukra találhatnak, ahonnan messzire láthatnak a néha zaklatott és túl bonyolult hétköznapiak közben is.

Én csak az általam jól ismert, szeretett dolgok és emberek között érzem magam biztonságban, ezért csak róluk merek szólni. Gondolom, ha ezt tudják rólam, meg fognak érteni.

Bízom abban, hogy ez a viszonylag szűk világ is érinthet minden mai embert valamiképpen.”

Csikós András legutóbbi kiállításának katalógusában olvashatjuk a fenti ars poetica igényű, felelős, megfontolt sorokat. Mintha egy hosszú életút és pálya összefoglalása, esszenciája lenne ez a vallomás. Pedig Csikós András még mindössze harmincéves. Festőről lévén szó — akárcsak a prózaíróknál — a művészi pálya „korszakolása” szempontjából ez úgyszólván a gyermekkor. 1970-ben fejezte be tanulmányait, s azóta rendszeresen szerepel a helyi és országos tárlatokon. 1973-ban az Alföldi Tárlaton nívódíjat, 1974-ben a Dél-alföldi Tárlaton Koszta József emlékérmét, 1975-ben a Hatvani Galéria „Magyar Tájak” című biennáléján bronzdiplomát kapott. Önálló kiállításai: 1973: Hódmezővásárhely, Szentes, Budapest; 1974: Békéscsaba; 1975: Budapest (Fényes Adolf Terem); 1976: Pécs; 1977: Szigetvár; 1978: Budapest, Szeged. Művei több külföldi kiállításon is szerepeltek, számos munkáját a tokiói Gekkoso Gallery, valamint kanadai, NSZK-beli, francia és holland galériák vásárolták meg. — Ezek hát a Csikós-életmű eddigi, imponálóan gazdag adatai.

*

A „paraszt Párizs” egyik nem éppen elegáns utcájában a tizenhatos számot keresem. Nehéz megtalálni. A város szélén vagyok, sötét van, néhány méterrel odébb a szentesi vasút. Aztán fölfedezem a kertés házaktól eltérő három, egymáshoz simuló műtermes lakást. (Nem is olyan rég még itt lakott Gácsi Mihály is. Elment, nem érezte jól magát.) A kapun belül fantasztikus méretű pálmára figyelek föl. A műteremben jól ismert képek, meleg, baráti, otthonos színek fogadnak.

— Félek az interjúktól, mindig az az érzésem, hogy nem tudok olyan okos dolgokat mondani, mint mások — mondja Csikós. Szuggesztív vidámsága van, mosolya, nevetése őszinte és kitérülő.

— Sikeres, úgy is mondhatnám „divatos” festő vagy. Néhány héttel ezelőtt a szegedi kiállítás legtöbb képe nagyon rövid idő alatt gazdára talált. Elégedett vagy-e? Örülsz-e ennek a sikernek?

— Örülök, de nem mindig. Egyre inkább aggaszt ez a már-már akadály nélküli siker. A közönség véleménye, visszajelzése persze nem mellékes, de jó lenne, ha valaki végre ellentmondana. Talán behízelgők, túlságosan érthetők a képeim. Néme-lyek „paraszt Mácsainak” neveznek, mondanom sem kell, hogy mennyire igaztalan-
nak érzem ezt a besorolást. Egész festői felfogásom eltér Mácsai egyébként valóban részletező, figurális kompozíciótól. Az országos kiállítások valamiféle divatot diktálnak, a fiatal festők között például szinte megszámlálhatatlanok a Kokas Ignác-tanítványok, sőt, utánzóik. Ehhez az országos divathoz én nem szeretnék hasonulni, a sikert tiszavirág életű divatok majmolásával ideig-óráig meg lehet ugyan szerezni, de meg is tartani már aligha.

— Kiktől tanultál a főiskolán, a mai vásárhelyi festők közül hatott-e valaki meghatározó módon művészetedre?

— Egyetlen nevet sem tudnék itt mondani, a főiskolán konkrét szakmai-művészi támogatást tanáraimtól nem kaptam. Aztán később az egymás műtermében való megfordulás nem volt divat, s ma sem az. Nagy baj ez az elszigetelődés, az őszinte légkör hiányát mindenki megsínyli. Panaszkodni nem szeretnék, a személyeskedés látszatát is próbálom elkerülni. Különb is szerencsés alkat vagyok, konfliktustűrő képességem igen nagy.

— Ha már itt tartunk, mégis megkérdezem, mi a véleményed a vásárhelyi művészeti életéről, az Őszi Tárlatról? Van-e itt különbség, mondjuk a hatvanas évekbeli úgynevezett fénykor és a hetvenes évek között? A fiatal festőgenerációból Te szinte egyedül vagy jelen a mai vásárhelyi művészetben. Mint e csapat Benjaminja, milyen-
nek látod a vásárhelyi iskola jelenét?

— Hogy a fiatalok közül egyedül vagyok, annak, lehet, pusztán szervezési oka van: kevés fiatalnak tudtak az utóbbi időben megfelelő körülményeket biztosítani. Mert jelentkező lenne szép számmal, jönnének ide sokfelől. A város és környéke nem változott, csak az a kollektíva hiányzik nagyon, ami az egykori „aranycsapatot” inspirálta. Újabbban az Őszi Tárlatra is bevonul valami országos divatszemelet, ez a tárlat ma már egy a nagyon sok országos tárlat közül. „Beadta a derekát”, nem sokban különbözik a többitől. Nagyjából ugyanazok szerepelnek, mint a többi tárlaton, legföljebb — Vásárhelyről lévén szó — a vásárhelyiek valamivel nagyobb számban vannak jelen. Rettenetes ez az uniformizálódás.

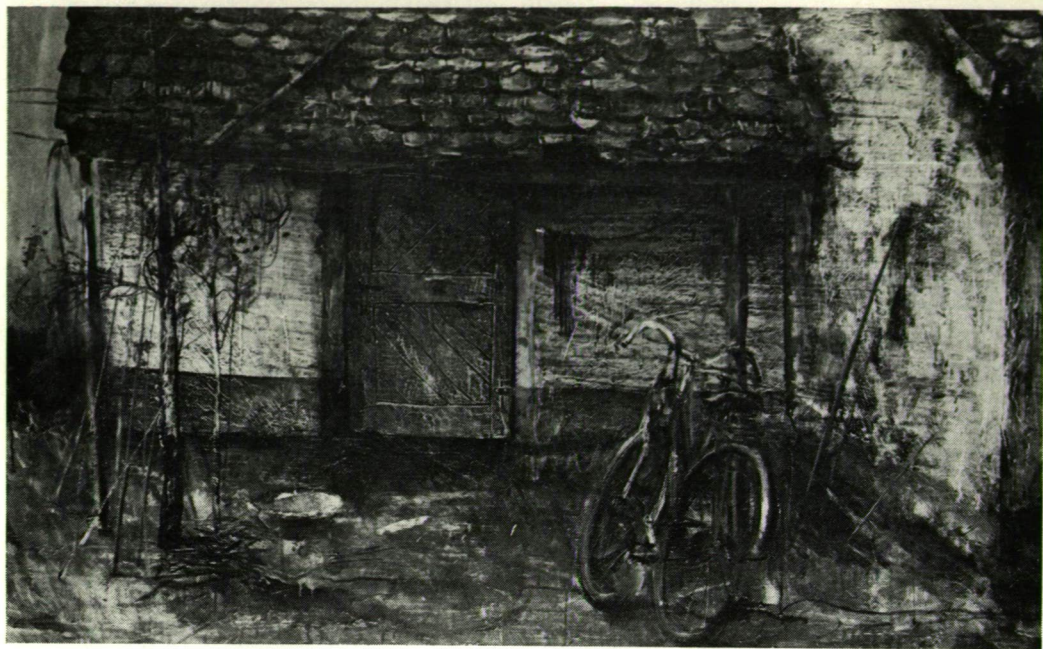
— A magyar képzőművészetben — akárcsak az irodalomban — újabban háttérbe szorult a realizmus, a természetelvűség. Nem kétséges, hogy ez aztán az alkotó és a befogadó közötti szakadékot is növeli. Pedig nem közömbös, hogy létezik-e egy közösség, melynek életében az alkotás tevékeny hatóerővé válik. Napjaink burjánzó ezoterikus és formabontó művészeti törekvései láttán az az érzése olykor az embernek, hogy például vannak az egyik oldalon a milliók és a másikon a művészek, tárlatlatogatók, tárlatokról beszélők szűk szektája. A művész dolga akkor lesz nehéz igazán, amikor tevékenységét nem a saját kicsi kis kasztja, hanem a milliók szemével nézi.

PARASZTUDVAR FIGURÁVAL

VÁRAKOZÓ

TAVASZI NAP

VASÁRNAP

— Nem akarok sikerképeket csinálni, tudom, kevésbé ábrázoló jelleggel, kissé a nonfiguratív művészet fogásaival is kacérkodva, országosan is nagyobb elismerésben lenne részem. De irtózom attól, hogy olyasmit utánozzak, ami Nyugaton már harminc évvel ezelőtt megvolt. Egyébként meggyőződésem, hogy a legújabb generáció a realizmus felé tart, közelebb van a természetelvűséghez, mint a tíz évvel ezelőtti pályakezdő nemzedék. Ez a visszakanyarodás általánosítható jellemzője a mai művészetnek. Sokfelé jártam tanulmányúton, a Szovjetunióban, Ausztriában, Jugoszláviában, Romániában, Franciaországban, Olaszországban, Svájcban és (legutóbb) Algériában. Egy pillanatig sem jutott eszembe, hogy ezt vagy azt szolgálai módon utánozzam. Vásárhelyen nem lehet Párizst másolni, ha másolnánk, akkor lennénk igazán provinciálisak. Tanulni persze mindenütt lehet, sőt, rokon világot is föl lehet fedezni. A saharai falvakban például nagyon otthonosan éreztem magam.

— *Realista festészeted szorosan összefügg azzal a világgal, melyben felnőttél, amelyben élsz. Vallod, hogy csak arról tudsz szólni, amit jól ismersz, amit szeretsz.*

— A kishomoki tanyákon nőttem föl, s később is, amikor már tanítottam (igaz, mindössze három évig), mindig jó volt ide hazatérni. Szüleim tsz-tagok, a föld iránti tisztelet, rajongás bennem is megvan. Kert, föld nélkül nem tudnék élni. Lehet, szűk ez a világ, de még tovább szeretném szűkíteni, mert nagyon sok mondanivalóm van róla. Több-kevesebb ideig a világ sok nagyvárosában éltem, a nagyvárosok jellegtelenségével azonban soha nem tudtam kibékülni. Az a tanyai világ, amit legjobban ismerek, valahogy jobban őrzi az értékeket. Bizalomgerjesztő ez a környezet, az öntisztuláshoz is lehetőséget teremt. Az elszintelenedéssel küzdve meg kell menteni ennek az Európa alatti világnak az évszázadok folyamán kialakult ősi értékeit. Távol áll mindez a „parasztromantikától”, az idillikus látástól. Nem akarok egy új Nyilasy lenni. Nem vidámak a képeim, igaz, a nagy tragédiák is hiányoznak. Gondolom, alkati oka van ennek elsősorban. Nincsenek nagy drámai problémák, kevés színt használok — a sort folytathatnám tovább. Nem vagyok spekulatív egyéniség, nálam nagyon sokszor ösztönös dolgról, játékról van szó. Inkább lírai s nem drámai ez a realizmus. Nekem nincsenek nagy filozófiai elképzeléseim, a látásmód festőisége azonban talán kárpótlást ad. Az úgynevezett Végső Dolgokról még nem merek beszélni, az életnek vannak apró mozzanatai, ezekkel szeretnék még komolyabban foglalkozni. Ami a munkám mesterségbeli részét illeti, azt én művésznek szoktam nevezni. Ez szerintem alfája és omegája mindennek. A szakmai felkészültségen túl nekem a munkához valami izgalmi állapot is kell, ha az nincs meg, elrontja azt az örömet, amit a festés jelent. Szörnyű lehet érezni, hogy valamit rutinból, megszokásból csinálunk. Fontos, hogy a művészt és a közönséget egyként otthonérezés, otthonosságérzés kerítse hatalmába. Ami a képeimen látható, az mind szuverén dolog, személyes ügy.

— *A kritikáról, zsűrizésről mondj valamit. A realizmus háttérbe szorulásában nincs véletlenül a kritikai gyakorlat felemáságának is szerepe?*

— Amikor a Fényes Adolf Teremben volt kiállításom, megjelent — többek között — két egymással vitázó kritika. Láthatólag egyik kritikuskak sem az volt a célja, hogy a művekről reális, elfogultságoktól mentes ítélete legyen. Csillogtak-villogtak, s — mintegy a művektől függetlenül — vitakoztak egymással. A legnagyobb baj az, hogy a kritika nem orientál. A formabontó, nonfiguratív törekvések mintha hamarabb zöld utat kapnának. Egyébként minden alkotó érzékeny ember, én is napokig őrlődöm, ha történetesen valamelyik képemet nem fogadják el. Valósággal traumát idéz elő.

— *Hol lesznek láthatók legközelebb a munkáid? Egyáltalán, hogyan képzeld el pályád jövőbeli alakulását?*

— Hamarosan Nyugat-Németországban nyílik meg egy tárlat, amelyen nyolc képpel szerepelek. Az igazi erőpróba jövőre lesz: Szentendrén állítok ki. Gyökeres változás pályámon mostanában aligha történik, a már meglévő elemekkel, azokat

továbbfejlesztve szeretnék gazdálkodni. Úgy érzem, gyakran kapkodok még, kevesebbet és nyugodtabban lenne jó festeni.

Így Csikós. Hunyorog, mondja, éjjel tud dolgozni igazán. Tapintatosan otthagynom a festmények, tékák, cserépedények között. Az utca most még sötétebb. Tamási Áron Ábelének mondatai járnak eszemben: „Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne...” Mert „... nem is lehetünk más célra ebben az életben, mint hogy megismerjünk mindent, amennyire lehetséges... s amikor mindent megismertünk, amennyire lehetséges, akkor visszamenjünk oda, ahol otthon lehetünk.” Csikós *itt* van otthon.

OLASZ SÁNDOR

Szerkesztői asztal

A Magyar Rádió, a Makó városi Tanács, a Maros menti AFESZ, valamint szerkesztőségünk szervezésében Tiszatáj-est volt október 9-én a makói József Attila Könyvtárban. Bevezetőt Dömökös Mátyás irodalomtörténész mondott, a műsorban közreműködött Almási Éva, Hegedűs D. Géza, Lőte Attila, Szersén Gyula, Váradi Hédi, Venczel Vera és a Kaláka együttes. A szerkesztő-rendező Dorogi Zsigmond volt.

*

Szerkesztőségünk vendége volt Alexander Nawrocki lengyel költő, író és műfordító. Nawrocki igen sokat tett a magyar irodalom lengyelországi megismertetéséért, többek között azt a lengyel József Attila-kötetet említhetjük,

ami az ő pártfogó munkájának eredményeként jelent meg.

*

Több mint harminc cseh és szlovák író járt Szegeden Vladimír Žabkayval, a csehszlovák írószövetség külügyi osztálya vezetőjével az élen. A vendégeket, akik a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola szlovák tanszékén író-olvasó találkozón is részt vettek, Vörös László főszerkesztő tájékoztatta a Tiszatáj munkájáról.

*

Húszéves a Jelenkor. Sok szeretettel köszöntjük jubileumán pécsi laptársunkat. Szerkesztőinek és munkatársainak további jó munkát kívánunk!